

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

IV. ÚS 78/03-11

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 24. apríla 2003 predbežne prerokoval sťažnosť I. Z., bytom M., zastúpenej advokátkou JUDr. I. R., K., ktorou namietala porušenie práva na súkromný život podľa čl. 8 a práva na prerokovanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 prvej vety Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a práva na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia podľa čl. 16 ods. 1, práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného života podľa čl. 19 ods. 2 a práva na prejednanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky uznesením Okresného súdu v Michalovciach sp. zn. 18 P 284/02 (správna sp. zn. 15 P 284/02) zo 16. decembra 2002, a takto

r o z h o d o l:

Sťažnosť I. Z. **o d m i e t a** ako zjavne neopodstatnenú.

O d ô v o d n e n i e

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 7. februára 2003 doručená sťažnosť I. Z., bytom M. (ďalej len „sťažovateľka“), zastúpenej advokátkou JUDr. I. R., K., ktorou namietala porušenie práva na súkromný život podľa čl. 8 a práva na

prerokovanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 prvej vety Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a práva na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia podľa čl. 16 ods. 1, práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného života podľa čl. 19 ods. 2 a práva na prejednanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) uznesením Okresného súdu v Michalovciach (ďalej len „okresný súd“) sp. zn. 18 P 284/02 (správna sp. zn. 15 P 284/02) zo 16. decembra 2002.

Sťažovateľka navrhuje, aby ústavný súd rozhodol týmto nálezom:

„Právo sťažovateľky

na súkromný život podľa článku 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, na prerokovanie veci v primeranej lehote podľa článku 6 ods. 1 vety prvej Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v znení protokolov č. 3, 5 a 8 na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia podľa článku 16 ods. 1 Ústavy SR na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného života podľa článku 19 ods. 2 Ústavy SR na prejednanie veci bez zbytočných prietáhov zakotvené v článku 48 ods. 2 Ústavy SR, bolo uznesením Okresného súdu v Michalovciach sp. zn. 18 P 284/02 (správna sp. zn. 15 P 284/02) zo dňa 16. 12. 2002 porušené.

Ústavný súd Slovenskej republiky zrušuje uznesenie Okresného súdu v Michalovciach sp. zn. 18 P 284/02 (správna sp. zn. 15 P 284/02) zo dňa 16. 12. 2002.

Ústavný súd Slovenskej republiky priznáva sťažovateľke finančné zadosťučinenie vo výške 80.000,- Sk.

Odporca je povinný nahradiť sťažovateľke všetky trovy tohto konania.“

Ďalej sťažovateľka navrhla vydanie dočasného opatrenia v tomto znení:

„Ústavný súd Slovenskej republiky odkladá vykonateľnosť uznesenia Okresného súdu v Michalovciach sp. zn. 18 P 284/02 (správna sp. zn. 15 P 284/02) zo dňa 16. 12. 2002 až

do právoplatného skončenia konania o sťažnosti I. Z. pred Ústavným súdom Slovenskej republiky.“

V odôvodnení sťažnosti sťažovateľka uviedla tieto podstatné skutkové okolnosti a právne hodnotenia:

«U odporcu pod sp. zn. 15 P 284/02 sa vedie konanie o úpravu rodičovských práv k mal. K. Z., dieťaťu rodičov - sťažovateľky a M. Z.

Odporca uznesením sp. zn. 15 Nc 402/02 zo dňa 20. 3. 2002 predbežne zveril mal. dieťa do výchovy otca až do právoplatného skončenia konania o úpravu práv a povinností rodičov k mal. dieťaťu.

Uznesením sp. zn. 16 Co 235/02 zo dňa 30. 8. 2002 Krajský súd v Košiciach zrušil napadnuté uznesenie a vec vrátil súdu I. stupňa na nové konanie a rozhodnutie.

Uznesením zo dňa 18. 12. 2002 sp. zn. 15 P 284/02 odporca tak návrh otca na vydanie predbežného opatrenia, ako aj návrh matky - môj na vydanie predbežného opatrenia zamietol, proti ktorému podala dňa 16. 1. 2003 odvolanie.

Vo veci dňa 10. 12. 2002 sa uskutočnilo pojednávanie, na ktorom boli vypočutí rodičia mal. dieťaťa, bolo nariadené znalecké dokazovanie z odboru pedopsychológie. Súhlasila s tým, aby bola vyžiadaná od môjho ošetrojúceho lekára správa o mojom zdravotnom stave.

Uznesením sp. zn. 18 P 284/02 (zrejme chyba v písaní, správne číslo konania je 15 P 284/02), doručeným mojej právnej zástupkyňi dňa 3. 1. 2003, odporca dňa 16. 12. 2002 nariadil znalecké dokazovanie znalcom z odboru psychiatrie MUDr. M. B., M., ktorému uložil, aby v lehote 30 dní od doručenia tohoto uznesenia podal písomný znalecký posudok v piatich vyhotoveniach o tom, či ja - matka trpím nejakou duševnou poruchou, ak áno akou; a či vzhľadom na môj terajší zdravotný stav som schopná sama zabezpečiť starostlivosť o maloletú. Taktiež účastníkom uložil povinnosť znalcovi poskytnúť súčinnosť.

Domnievam sa, že uznesením odporcu zo dňa 16. 12. 2002, ktorým bolo nariadené znalecké dokazovanie z odboru psychiatrie a ktorého predmetom je posúdenie, či trpím nejakou duševnou poruchou, ak áno akou, a či vzhľadom na môj terajší zdravotný stav som schopná sama zabezpečiť starostlivosť o maloletú, je zásahom do môjho práva na

nedotknuteľnosť mojej osoby a súkromia, do môjho práva na súkromný život a vnímam toto rozhodnutie odporcu ako pre mňa nesmierne ponižujúce.

V uvedenom konaní u odporcu som poskytla všetku súčinnosť smerujúcu k tomu, aby som umožnila vykonať dokazovanie odporcovi v otázke mojej spôsobilosti starať sa o maloleté dieťa. Predložila som správu od ošetrojúceho lekára - psychiatra, ktorá jednoznačne potvrdzuje skutočnosť, že moja psychiatrická liečba nemá žiadny vplyv na moju kompetenciu, adekvátne sa starať o maloletú dcéru. Udelila som odporcovi aj súhlas na to, aby si vyžiadal moju zdravotnú dokumentáciu, z ktorej by bolo možné zistiť môj zdravotný stav a z ktorej by si súd mohol urobiť záver o mojej spôsobilosti starať sa o maloleté dieťa. Nevidím žiadnu prekážku toho, aby som v konaní neudelila súhlas na výsluch môjho ošetrojúceho lekára, ak by súd považoval aj takéto dokazovanie za potrebné pre posúdenie už vyššie spomínanej otázky.

Vzhľadom na môj eminentný záujem o výchovu mal. dcéry a o možnosť mať ju vo svojej starostlivosti, som ochotná umožniť takéto dokazovanie, aj keď až do februára 2002 som zabezpečovala starostlivosť o svoju maloletú dcéru práve bez toho, aby moja spôsobilosť túto výchovu zabezpečiť bola spochybnená.

Nariadenie znaleckého dokazovania z odboru psychiatrie, ktorého predmetom je posúdenie zdravotného stavu účastníka konania; oznámenia, či tento účastník trpí duševnou poruchou a ak áno akou, je v občianskom konaní neštandardným postupom a podľa môjho názoru, zasahuje bezdôvodne do mojich vyššie uvedených práv.

Otázka duševnej integrity človeka je mimoriadne citlivou oblasťou jeho osobnosti a jeho súkromného života.

Je pravdou, že otázka toho, aké dôkazy v konaní vykoná, je otázkou rozhodnutia súdu a súd vykonáva dôkazy podľa svojho uváženia. Aj toto rozhodovanie súdu sa však musí uskutočňovať tak, aby neprekročilo zákonný, ani ústavný rámec. Aj pri rozhodovaní o tom, či a aké dôkazy v konaní vykoná, je súd viazaný ústavou a je povinný rešpektovať základné práva a slobody účastníkov konania.

Je nepochybné že postup, v ktorom je osoba vystavovaná znaleckému skúmaniu svojho duševného stavu z odboru psychiatrie, je zásahom do súkromného života a narušuje právo takejto osoby na rešpektovanie súkromia. Považujem za nepochybné, že otázka

duševnej integrity je výsostne súkromnou otázkou každej ľudskej bytosti. Pri rozhodovaní o tom, či odporca porušil moje právo na rešpektovanie súkromného života a či vykonal neoprávnený zásah do tohto života je potrebné zvážiť, či práve takýto zásah bol nevyhnutný, či je v súlade so zákonom a je nevyhnutný na ochranu práv a slobôd iných, alebo ochranu ich zdravia a morálky. Ako som už spomínala, poskytla som odporcovi všetku potrebnú súčinnosť na to, aby zistil okolnosti týkajúce sa môjho duševného zdravia a s tým súvisiacej dispozície starať sa o maloleté dieťa. Odporca však z nevysvetlených a preto mne nepochopiteľných príčin pominul všetko mnou navrhované dokazovanie a nariadil znalecké dokazovanie. Odporca teda ani nevyužil existujúcu možnosť oboznámiť sa so skutočnosťami týkajúcimi sa môjho zdravotného stavu takým spôsobom a formou, ktorú by som ja osobne považovala za akceptovateľnú, a ktorú by som nepovažovala za hrubý a dehonestujúci zásah do svojej osobnosti. Som presvedčená, že odporca mal veľmi citlivo zvažovať spôsob dokazovania v tejto oblasti a k ním nariadenému dokazovaniu sa uchýliť len v prípade, že by inými už opísanými dôkazmi, prostriedkami nezistil skutkový stav v takom stave, že by z neho mohol vyvodiť relevantné právne závery pre rozhodnutie. Takýto postup súdu by podľa môjho názoru akceptoval prípustné obmedzenie mojich práv **v nevyhnutnej miere**. Odporca však ničím neosvedčil, že by práve ním učený drastický zásah do môjho súkromia bol nevyhnutný.

Poukazujem aj na znenie odôvodnenia predmetného rozhodnutia odporcu: „Vzhľadom na to, že v tejto veci závisí rozhodnutie od posúdenia skutočností, na ktoré sú potrebné odborné znalosti, súd ustanovil na návrh otca znalca z odboru psychiatrie a uložil mu vypracovať znalecký posudok.“

Okrem už zmienených argumentov, ktoré sa vzťahujú k porušeniu môjho práva na súkromie a súkromný život, cítim sa byť poškodená rozhodnutím odporcu aj v práve na to, aby som sa v konaní mohla vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom a vo svojom práve na spravodlivé súdne konanie.

Na pojednávaní, ktoré sa konalo v predmetnej veci dňa 10. 12. 2002 som totiž, ako som už vyššie uviedla, súhlasila s obstaraním svojej zdravotnej dokumentácie. Na tomto pojednávaní však žiadny z účastníkov nepredniesol návrh na nariadenie znaleckého dokazovania z odboru psychiatrie. Ako som však zistila z napadnutého uznesenia odporcu,

otec takýto návrh vzniesol. Ak je to naozaj tak, potom tým, že som sa nemala možnosť k nemu vyjadriť, mi súd odňal možnosť konať pred súdom.

Keďže ide o rozhodnutie súdu prvého stupňa, nie je možné proti nemu podať dovolanie a preto podanie sťažnosti na ústavný súd je jediným dostupným prostriedkom mojej právnej ochrany proti napadnutému uzneseniu.

Týmto považujem za vhodné, aby mi v tejto veci bolo priznané primerané finančné zadosťučinenie.

Cítim sa byť postupom odporcu denunciovaná. Ani v prípade, že by sa znalecké dokazovanie z odboru psychiatrie, zamerané na skúmanie môjho duševného stavu neuskutočnilo, pocit poníženia u mňa pretrvá. Postup odporcu považujem za taký, ktorý jednému z účastníkov konania, v tomto prípade otcovi maloletého dieťaťa, pomohol k vytváraniu predstavy o mne ako o osobe menejcennej, spoločensky menej hodnotnej, nespôsobilej vykonávať bežné každodenné úkony života, ku ktorým patria aj starostlivosť matky o dieťa.

Vzhľadom na to, považujem za primerané, aby mi bolo priznané finančné zadosťučinenie vo výške 80.000,- Sk.»

II.

Východiská na rozhodovanie ústavného súdu

Ústavný súd je podľa čl. 127 ods. 1 ústavy oprávnený rozhodovať o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa § 25 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho

sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavný súd pri predbežnom prerokovaní sťažnosti skúma aj to, či sťažnosť nie je zjavne neopodstatnená.

O zjavnej neopodstatnenosti sťažnosti podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu možno hovoriť vtedy, ak namietaným postupom orgánu štátu (v posudzovanom prípade ide o okresný súd rozhodujúci v občianskoprávnom konaní) nemohlo vôbec dôjsť k porušeniu toho základného práva alebo slobody, ktoré označil sťažovateľ, pre nedostatok vzájomnej príčinnej súvislosti medzi označeným postupom orgánu štátu a základným právom alebo slobodou, porušenie ktorých sa namietalo. Za zjavne neopodstatnenú sťažnosť je preto možné považovať tú, pri predbežnom prerokovaní ktorej ústavný súd nezistil žiadnu možnosť porušenia označeného práva alebo slobody, reálnosť ktorej by mohol posúdiť po jej prijatí na ďalšie konanie.

V konaní pred okresným súdom ide vo veci sťažovateľky o nespоровé konanie, ktoré je podrobnejšie upravené v § 176 a nasl. Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP) (Konanie súdu o starostlivosti o maloletých). V nespоровých konaniach účastník nenesie žiadne dôkazné bremeno. Nemá dôkaznú povinnosť, pretože v nespоровom konaní sa uplatňuje vyšetrovacía procesná zásada, ktorej obsah realizuje v celom rozsahu súd. Účastníci nespоровého konania majú len také procesné povinnosti, ktoré vo všeobecnosti prispievajú k dosiahnutiu jeho účelu, najmä povinnosť súcinnosti, povinnosť nespôsobať zbytočné prietahy v konaní atď.

Platná procesná úprava (§ 120 ods. 2 a 3 OSP) to vyjadruje tak, že vo veciach, v ktorých konanie možno začať aj bez návrhu, ku ktorým patrí aj konanie súdu o starostlivosti o maloletých, je súd povinný vykonať ďalšie dôkazy potrebné na zistenie skutkového stavu, hoci ich účastníci nenavrhlí. V týchto veciach si súd nemôže osvojiť skutkové zistenia založené na zhodnom tvrdení účastníkov. V nespоровom základnom konaní sa nemôže uplatniť ani § 120 ods. 4 OSP, podľa ktorého pred skončením dokazovania je predseda senátu povinný poučiť účastníkov prítomných na pojednávaní, že všetky dôkazy musia predložiť alebo označiť skôr, ako vo veci vyhlási rozhodnutie, pretože na neskôr označené dôkazy sa neprihliada.

Z uvedeného vyplýva, že súd je povinný a oprávnený v nesporových konaniach vykonávať dôkazy nielen v rozsahu svojej kompetencie, ale aj v rozsahu ústavnej zodpovednosti za zistenie skutkového stavu, ktoré nemôže závisieť od vôle účastníkov konania. V celom rozsahu to platí v prípade, ak súd nariadi vykonanie takého dôkazu, ktorý je výslovne upravený ako dôkazný prostriedok v Občianskom súdnom poriadku (§ 127). Takým dôkazom je aj znalecký posudok bez ohľadu na to, ktorého účastníka sa osobne týka a aký je jeho predmet. Okrem toho zákon oprávňuje všeobecný súd uložiť účastníkovi podrobiť sa aj lekárskemu vyšetreniu. Podľa § 127 ods. 3 OSP účastníkovi, prípadne i niekomu inému môže predseda senátu uložiť, aby sa ustanovil k znalcovi, predložil mu potrebné predmety, podal mu potrebné vysvetlenia, podrobil sa lekárskemu vyšetreniu, prípadne krvnej skúške, alebo aby niečo vykonal alebo znášal, ak je to na podanie znaleckého posudku potrebné.

III.

Závery ústavného súdu

Okresný súd vykonávaním svojej ústavnej právomoci pri zisťovaní skutkového stavu, v rámci ktorého nariadil napadnutým uznesením znalecké dokazovanie, konal ako nezávislý súdny orgán v rozsahu svojej ústavnej kompetencie a na základe zákona (§ 120 ods. 2 a § 127 ods. 1 a 3 OSP a čl. 2 ods. 2 v spojení s čl. 142 ods. 1 ústavy). V tomto prípade nie je vôbec možné, podľa názoru ústavného súdu, uvažovať o tom, aby takýmto procesným úkonom okresný súd bol spôsobilý porušiť tie základné práva podľa ústavy a práva podľa dohovoru, ktorých porušenie sťažovateľka namieta.

Opačný záver by znamenal ohrozenie nezávislosti všeobecného súdu a obmedzenie jeho ústavnej zodpovednosti za zistenie skutkového stavu v nesporovom konaní týkajúcom sa maloletého dieťaťa.

Ústavný súd je toho názoru, že sťažovateľka nemá ústavne zaručené právo na to, aby všeobecný súd akceptoval jej názor na rozsah, spôsob a postup zisťovania skutkového stavu. Preto nemôže mať ani zaručené základné právo na to, aby sa nevykonávalo také dokazovanie, ktorého objektom je jej zdravotný stav, ak jeho vyšetrenie je súčasťou skutkového stavu v konaní o starostlivosti súdu o maloletých.

Uznesenie o nariadení znaleckého dokazovania, ktoré je vydané lege artis v súlade s potrebami a cieľom konania súdu o starostlivosti o maloletých nemôže byť v žiadnom vecnom vzťahu k základnému právu sťažovateľky na konanie bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právu podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Toto uznesenie je podľa ústavného súdu nielen úkonom, ktorý je v súlade s ústavnou a zákonnou právomocou všeobecného súdu, ale je súčasne úkonom, ktorý sleduje odstránenie právnej neistoty účastníkov v konaní, pretože jeho účelom je vytvorenie potrebného skutkového základu na rozhodnutie vo veci samej. Takýto úkon sám osebe nevytvára ani možnosť porušenia namietaného základného práva.

Rovnako toto uznesenie nemôže byť v príčinnej súvislosti s porušením práv sťažovateľky na súkromný život podľa čl. 8 dohovoru, základného práva na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia podľa čl. 16 ods. 1 a základného práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného života podľa čl. 19 ods. 2 ústavy. Ako to už bolo uvedené, podľa § 127 ods. 3 OSP účastníkovi, prípadne i niekomu inému môže predseda senátu uložiť, aby sa ustanovil k znalcovi, predložil mu potrebné predmety, podal mu potrebné vysvetlenia, podrobil sa lekárskemu vyšetreniu, prípadne krvnej skúške, alebo aby niečo vykonal, alebo znášal, ak je to na podanie znaleckého posudku potrebné. Oprávnenie všeobecného súdu nemôže ovplyvniť názor účastníka na to, či je alebo nie je potrebné jeho lekárske vyšetrenie, ktorým treba rozumieť také vyšetrovacie úkony, ku ktorým patrí aj to, čo je uvedené vo výrokoch napadnutého uznesenia. Podstatou každého lekárskeho vyšetrenia je aj zásah do súkromného života a do nedotknuteľnosti osoby. Taký zásah však vykoná lekár a jeho postup pri vyšetrovaní nemôže byť v príčinnej súvislosti s uznesením všeobecného súdu, ktoré je vydané za účelom zistenia skutkového stavu a za splnenia ústavných a zákonných predpokladov na jeho vydanie.

Na základe týchto záverov a právneho hodnotenia ústavný súd odmietol podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde sťažnosť ako zjavne neopodstatnenú v celom rozsahu. Pretože došlo k odmietnutiu sťažnosti už pri jej predbežnom prerokovaní, ústavný súd už nerozhodoval o návrhu sťažovateľky, ktorým sa domáhala vydania dočasného opatrenia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 24. apríla 2003